

Т. П. Мінка

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРОК НА ПОЛІГРАФІ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

У статті висвітлюються шляхи удосконалення адміністративно-правового регулювання проведення перевірок на поліграфі в органах публічної влади. відсутність чіткого та всеохоплюючого законодавства щодо використання поліграфа в Україні створює правову невизначеність та ризики для зловживання. Звертається увага на те, що розробка та впровадження єдиного нормативно-правового акта, який би регулював усі аспекти використання поліграфа, є необхідним кроком для забезпечення правової визначеності. Це включає визначення прав і обов'язків як екзаменаторів, так і осіб, які проходять перевірку, а також чіткі процедури та стандарти проведення таких перевірок. Зазначається, що перевірка на поліграфі використовується як інструмент для оцінки доброчесності та надійності працівників органів державної влади, особливо в правоохоронних органах та під час конкурсного відбору на державну службу. Обґрунтовується, що адекватне адміністративно-правове регулювання дозволить підвищити ефективність цього інструменту, забезпечуючи його об'єктивність та надійність. Це сприятиме формуванню професійного та доброчесного кадрового складу в органах державної влади. Зазначається, що перевірка на поліграфі може потенційно впливати на права людини, зокрема на право на приватність, право на захист від самовикриття та право на справедливий суд. Робиться висновок, що дослідження адміністративно-правового регулювання в цій сфері дозволить виявити та усунути прогалини в законодавстві, що можуть призводити до порушень прав людини. Важливо забезпечити, щоб використання поліграфа було добровільним, конфіденційним та не призводило до дискримінації чи інших негативних наслідків для осіб, які проходять перевірку.

Ключові слова: поліграф, поліграфолог, адміністративно-правове регулювання, органи публічного управління, адміністративно-правові відносини, перевірки, результативність перевірок.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження адміністративно-правового регулювання проведення перевірок на поліграфі в органах публічної влади визначається кількома ключовими аспектами, що відображають сучасні тенденції та виклики в сфері публічного адміністрування, правозастосування та захисту прав людини.

По-перше, це відсутність чіткого та всеохоплюючого законодавства щодо використання поліграфа в Україні створює правову невизначеність та ризики для зловживання. Розробка та впровадження єдиного нормативно-правового акта, який би регулював усі аспекти використання поліграфа, є необхідним кроком для забезпечення правової визначеності. Це включає визначення прав і обов'язків як екза-

менаторів, так і осіб, які проходять перевірку, а також чіткі процедури та стандарти проведення таких перевірок. По-друге, перевірка на поліграфі використовується як інструмент для оцінки доброчесності та надійності працівників органів державної влади, особливо в правоохоронних органах та під час конкурсного відбору на державну службу. Адекватне адміністративно-правове регулювання дозволить підвищити ефективність цього інструменту, забезпечуючи його об'єктивність та надійність. Це сприятиме формуванню професійного та доброчесного кадрового складу в органах державної влади.

Перевірка на поліграфі може потенційно впливати на права людини, зокрема на право на приватність, право на захист від самовикриття та право на справедливий суд. Дослідження

адміністративно-правового регулювання в цій сфері дозволить виявити та усунути прогалини в законодавстві, що можуть призводити до порушень прав людини. Важливо забезпечити, щоб використання поліграфа було добровільним, конфіденційним та не призводило до дискримінації чи інших негативних наслідків для осіб, які проходять перевірку.

Важливим аспектом дослідження є узгодження українського законодавства з міжнародними стандартами та рекомендаціями щодо використання поліграфа. Це дозволить Україні інтегруватися в міжнародну правову спільноту, дотримуючись загальноприйнятих норм та стандартів. Міжнародні документи, такі як Європейська конвенція з прав людини та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, містять принципи, які мають бути враховані при розробці національного законодавства.

Отже, дослідження адміністративно-правового регулювання проведення перевірок на поліграфі в органах державної влади є вкрай актуальним для забезпечення правової визначеності, захисту прав людини, підвищення ефективності державного управління, гармонізації з міжнародними стандартами та підвищення довіри суспільства до державних інституцій. Це дослідження сприятиме розвитку та вдосконаленню законодавчої бази України, забезпечуючи її відповідність сучасним вимогам та викликам.

Стан дослідження. Проблемні питання використання поліграфа в Україні дослідженням такі вчені, як Л.М. Андріїв, О.В. Тетерин, П.А. Васильєв, В.Д. Зайченко, С.М. Коваленко, В.П. Ковальчук, Ю.В. Серєда, В.В. Черней та інші. Поряд з цим, сучасні проблеми удосконалення адміністративно-правового регулювання, розвитку вітчизняного законодавства щодо впровадження поліграфу ще потребують вирішення і наукового опрацювання.

Мета статті – висвітлити напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання проведення перевірок на поліграфі в органах публічної влади.

Виклад основних положень. Використання поліграфа, стало поширеною практикою в багатьох країнах світу для оцінки правдивості інформації, особливо в правоохоронних органах та під час відбору кадрів на державну службу. В Україні застосування поліграфа набуло актуальності в контексті підвищення ефективності публічного адміністрування та боротьби з корупцією.

Однак, нормативно-правова база та практичні аспекти використання поліграфа залишаються недостатньо дослідженими та потребують вдосконалення.

Так, Україна, як член міжнародного співтовариства, повинна дотримуватись міжнародних стандартів у сфері захисту прав людини. Зокрема, Європейська конвенція з прав людини та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права встановлюють основні принципи захисту прав людини, включаючи право на приватність та захист від самовикриття. Ці стандарти слугують підґрунтям для здійснення адміністративно-правового регулювання використання поліграфа в органах публічної влади.

З іншого боку, на даний момент в Україні відсутній єдиний нормативно-правовий акт, який би регулював усі аспекти використання поліграфа в органах публічної влади. Окремі нормативно-правові акти опосередковано регулюють питання використання поліграфу. Так, Конституція України – забезпечує основні права та свободи громадян, зокрема право на приватність та недоторканність особистого життя. Наприклад, стаття 28, яка гарантує право на захист від катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження і покарання) може бути використана для обґрунтування принципу добровільності [1]. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» – передбачає використання поліграфа в межах оперативно-розшукової діяльності. Закон України «Про державну службу» – регулює діяльність державних службовців, включаючи можливі перевірки на поліграфі як частину процедури призначення на посаду або службових перевірок. Окремі накази та інструкції Міністерства внутрішніх справ та інших правоохоронних органів – описують процедури проведення поліграфічних перевірок.

Відсутність єдиного закону, який би регулював використання поліграфа в усіх сферах державної діяльності, створює правову невизначеність та можливості для зловживань. Розробка та прийняття такого закону є першочерговим завданням для забезпечення правової визначеності та захисту прав людини. Цей закон повинен чітко визначати процедури, права та обов'язки як екзаменаторів, так і осіб, які проходять перевірку на поліграфі.

Поряд з цим це не єдина проблема щодо адміністративно-правового регулювання використання поліграфа в органах публічної влади. Існуючі нормативно-правові акти необ-

хідно узгодити з міжнародними стандартами, зокрема, з Європейською конвенцією з прав людини та іншими міжнародними документами, які забезпечують захист прав людини та принципи добровільності.

Невирішеними залишаються питання стосовно: а) нерозробленості уніфікованої процедури проведення експертизи осіб із застосуванням поліграфа як єдиної, стандартизованої системи підготовки спеціалістів (експертів) та оцінювання їхньої кваліфікації; б) побоювання з боку окремих посадовців, що результати дослідження осіб із застосуванням поліграфа можуть бути оцінені слідчими, прокурорами, суддями як ключові докази у відкритому кримінальному провадженні; в) складності розуміння специфіки висновку, підготовленого спеціалістом (експертом) – поліграфологом, що позбавляє слідчого, прокурора, слідчого суддю та суд реальної можливості визначити сутність проведеного спеціального дослідження із застосуванням поліграфа тощо [2].

Необхідно вдосконалити систему підготовки та сертифікації поліграфологів, забезпечуючи їхню високу професійну компетентність та дотримання етичних стандартів. Це включає як навчання, так і постійне підвищення кваліфікації фахівців. Підготовка та сертифікація фахівців повинна здійснюватися шляхом створення навчальних програм для підготовки поліграфологів з акцентом на міжнародні стандарти та етичні норми. Потрібна обов'язкова сертифікація для екзаменаторів поліграфа, яка б підтверджувала їхню компетентність та відповідність професійним стандартам.

Забезпечення прозорості та етичних стандартів є важливим напрямком удосконалення адміністративно-правового регулювання цієї сфері використання поліграфа. Так, доцільними, на нашу думку, є такі заходи:

1. Розробка етичного кодексу: Важливо розробити та впровадити етичний кодекс для екзаменаторів поліграфа, який би регулював питання конфіденційності, професійної етики та стандартів поведінки.

2. Підвищення прозорості: Необхідно забезпечити прозорість процедур проведення поліграфічних перевірок, включаючи інформування громадськості про методологію та результати таких перевірок без порушення конфіденційності.

У законодавстві необхідно закріпити принцип добровільності участі в поліграфічних переві-

ках, зокрема, право відмовитися від участі без негативних наслідків для особи. Закріплення у законі положень щодо захисту конфіденційності результатів поліграфічних перевірок та недопущення їх використання для дискримінації або іншим неправомірним чином.

Інформаційні кампанії та просвітницькі програми можуть допомогти підвищити обізнаність суспільства про поліграф, його можливості та обмеження. Це сприятиме формуванню довіри до державних інституцій та підвищенню прозорості їхньої діяльності. Впровадження просвітницьких програм для працівників державних органів та правоохоронних органів щодо етичного використання поліграфа та дотримання прав людини є також важливим напрямком.

Отже, прозоре та етичне використання поліграфа в органах державної влади сприятиме підвищенню довіри громадськості до державних інституцій. Громадяни повинні бути впевнені, що поліграф використовується не для тиску або порушення їхніх прав, а як інструмент забезпечення правопорядку та ефективного державного управління. Інформаційні кампанії та просвітницькі програми можуть допомогти підвищити обізнаність суспільства про поліграф, його можливості та обмеження.

Висновок. Адміністративно-правове регулювання проведення перевірок на поліграфі в органах публічної влади України потребує значних вдосконалень для забезпечення ефективності, законності та дотримання прав людини. Розробка єдиного нормативно-правового акта, гармонізація з міжнародними стандартами, забезпечення прозорості процедур та етичних стандартів, підготовка та сертифікація фахівців, а також захист прав людини та підвищення суспільної обізнаності є ключовими аспектами для досягнення цих цілей. Виконання цих заходів дозволить створити сучасну та ефективну систему адміністративно-правового регулювання використання поліграфа в органах публічної влади в Україні.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Черней В.В., Мотлях О.І. Пріоритетні напрями розвитку поліграфологічної діяльності в Україні. URL: <https://psychped.naiou.kiev.ua/index.php/psychped/article/view/1522/1516>.

Minka T. P. Directions of improving the administrative and legal regulation of the conduct of polygraph examinations in public authority bodies

The article highlights the ways of improving the administrative and legal regulation of conducting polygraph tests in public authorities. the lack of clear and comprehensive legislation on the use of the polygraph in Ukraine creates legal uncertainty and risks for abuse. Attention is drawn to the fact that the development and implementation of a single normative legal act, which would regulate all aspects of the use of the polygraph, is a necessary step to ensure legal certainty. This includes defining the rights and responsibilities of both examiners and those being audited, as well as clear procedures and standards for conducting such audits. It is noted that the polygraph test is used as a tool to assess the integrity and reliability of employees of state authorities, especially in law enforcement agencies and during competitive selection for public service. It is justified that adequate administrative and legal regulation will increase the effectiveness of this tool, ensuring its objectivity and reliability. This will contribute to the formation of professional and honest personnel in state authorities. It is noted that a polygraph test can potentially affect human rights, including the right to privacy, the right to protection against self-incrimination and the right to a fair trial. It is concluded that the study of administrative and legal regulation in this area will reveal and eliminate gaps in the legislation that may lead to violations of human rights. It is important to ensure that the use of the polygraph is voluntary, confidential and does not result in discrimination or other negative consequences for the test takers.

Key words: *polygraph, polygraph expert, administrative and legal regulation, public management bodies, administrative and legal relations, inspections, effectiveness of inspections.*